

Zasnova vrtca – potovanje od arhitekta do otroka in nazaj

mag. Polona Filipič, Špela Kuhar, Barbara Viki Šubic

Arhitektura vzgaja in je družbeno odgovorna

Arhitektura je vedno veljala za družbeno odgovorno, predvsem v iskanju odgovorov, kako z ustreznim oblikovanjem in prostorsko zasnovo pozitivno vplivati na razvoj družbe, tudi na naše najmlajše. Danes se stroka sooča s pomembnimi izzivi, kako kljub zahtevi kapitala po hitrih in največkrat nepremišljenih rešitvah arhitekturo prilagoditi novim razmeram, jo snovati osvobodno v smeri kulturno pomembne vrednote, ki sledi vsestranskemu tehnološkemu razvoju. Kakovostni primeri zasnove javnih stavb pomenijo pomembno kulturno in arhitekturno izkušnjo, ki lahko vpliva na razumevanje pomena trajnostnih, a vseeno ekonomičnih rešitev, prilagojenih uporabniku in upošteva lokalne ter družbene pogoje konteksta. Le tako lahko pokažemo, da zavoljo ekonomičnosti nikakor ni potrebno zanemariti pomena arhitekture in koncepta zasnove, kajti le kakovostna arhitektura je lahko poučna za družbo. Arhitekti lahko neposredno vzgajamo, ko ljudem ponudimo kakovosten prostor, v katerem se bodo počutili dobro in ga bodo razumeli. Premišljeno oblikovan prostor lahko bistveno vpliva na raven ustvarjalnosti uporabnika, kar vodi k samoiniciativnemu iskanju rešitev.

Večplastnost zasnove

Ustvarjati javno stavbo, vrtec kot nadomestni dom otrok, pomeni pomembno osebno in strokovno potovanje arhitekta od otroštva, tedanjih želja, radovednosti, navad, igrivosti, preko pričakovanj in zahtev staršev, vzgojiteljev in drugih strokovnih ter servisnih služb in nazaj. Snovati vrtec ne pomeni le iskati ustrezno funkcionalno razmestitev in oblikovni izraz stavbe, je veliko več, je iskanje rešitev, ki pri najmlajših uporabnikih izzivajo domišljijo in ustvarjalnost, je družbeno odgovorno dejanje. Kakovostno oblikovan prostor vrtca ponuja nove načine uporabe in bivanja, s čimer pri otroku vzbuja nove prostorske in tudi življenjske izkušnje. Doživeti kakovostno prostorsko izkušnjo v najbolj občutljivem razvojnem obdobju pomeni začetek širšega izobraževanja o razumevanju prostora kot kulturne vrednote v bodoče.

Proces snovanja vrtca, hiše igre, dela in bivanja, je uspešen, ko se vzpostavi trden in iskren odnos med arhitektom in uporabnikom oz. naročnikom. Temeljiti mora na zaupanju in spoštovanju. Odnos med arhitekturo in uporabnikom pa se začne veliko prej, preden se v proces nastajanja vključi arhitekt, saj ima uporabnik po večini že pred tem zelo jasno izoblikovane predstave, kako naj bi bilo kaj videti. Začetni koraki arhitekturnega procesa so prav zato velikokrat najtežavnejši. Tudi arhitekt mora v procesu snovanja vrtca spoznati in razumeti vsaj dva nivoja uporabnosti te stavbe, otroškega in zaposlenih, kar je osnova za pripravo kakovostne rešitve. Včasih lahko namreč že nekaj centimetrov prevelika ali premajhna reža

pomeni nevarnost za najmlajše uporabnike vrtca. Od koncepta do realizacije, od celote do detajla arhitekt skozi ves proces nastajanja povezuje različna merila in različne uporabnike, otroke, zaposlene in starše.

Arhitekt mora prav pri zasnovi vrtca kot javne stavbe, ki vzgaja, iskati večplastne rešitve – te morajo vzpostavljati ustrezne pogoje za delo in igro, vzbujati duh radovednosti in kreativnosti, iskanja in vznemirjanja.

Izzivanje čutenja

Vrtec je didaktični prostor, v katerem otroci spoznavajo materiale, orientacijo glede na pozicijo sonca, barve in njihov vpliv na počutje, moč svetlobe in skrivnost senc, ritem, oblike, merilo, konstrukcijo, ki jih ponuja kakovostno zasnovan prostor, česar se potem intuitivno zavedajo vse življenje. Polje izzivanja čutov (vid, sluh, tip, voh), z uporabo barv, tekstur, materialov, svetlobe, oblik, glasbe ipd., je prednostni koncept, ki ga arhitekt upošteva pri zasnovi vrtca. Kadar jim posvečamo pozornost, se čuti ostrijo, postajamo bolj občutljivi in senzibilni na vseh področjih bivanja.

Umetnost vzgaja

Vzgoja preko umetnosti, preko prostora in arhitekture, je koncept poučevanja v vzgojno-izobraževalnih institucijah, ki še ni razširjen, a postaja vse bolj pomemben, saj lahko neposredno dopolnjuje klasične načine poučevanja. V nekaterih državah je praksa, da pri izvedbi vrtca ali šole del investicije namenijo za kakovostna umetniška dela, kar neposredno pripomore k zviševanju kulturne zavesti celotne družbe. Večina otrok nima priložnosti za stik s kakovostno umetnostjo v domačem okolju, zato je toliko bolj pomembno, da v vrtcih ali šolah, v katerih otroci preživijo polovico dnevnega časa, spoznajo umetnost, prostor in arhitekturo kot del vsakdanjega življenja.

Prilagodljivost

Pomemben dejavnik pri zasnovi vrtcev je fleksibilnost, kar pomeni zasnovo več prostorov, namenjenih tudi komunikaciji, ki se lahko uporabljajo na različne načine, za delo ali igro, ko se lahko posamezne skupine otrok družijo in ustvarjajo. Takšni prostori pomenijo tako popestritev za dnevno rutino v vrtcih kot več prostora za inovativnost zaposlenih in otrok. Prilagodljivost se lahko doseže tudi z opremo, ki omogoča spreminjanje prostorov za različne namene.

Okoljska in družbena trajnost

Potek intenzivnega sodelovanja v procesu zasnove vrtca obsega tudi upoštevanje konteksta kraja izvedbe, trajnosti, ekologije ter ekonomičnosti. Vse to je mogoče, če deluje trikotnik arhitekt–naročnik/uporabnik–izvajalec usklajeno. Zasnova vrtcev ne pomeni le tehničnih ukrepov za ohranjanje okolja (ekolo-

ška kakovost), kot sta izbira obnovljivih virov energije in zadostna toplotna izolacija, temveč tudi vse druge ukrepe, ki niso vedno merljivi s številkami: pravilna postavitev v prostor s spoštovanjem okoliških stavb, izkoriščanje naravnih danosti, dobra funkcionalna zasnova, zagotavljanje čim več naravne svetlobe, izbira kakovostnih in trajnih materialov, skrbna zasnova in izvedba detajlov, oblikovanje v skladu z veljavnimi standardi, spoštovanje naravne in kulturne dediščine. Pri prenovah je prav tako pomembna ponovna preveritev funkcionalne sheme (možno jo je dvigniti na višji nivo), dodajanje novih volumnov, teras, nadstreškov (povečajo uporabne površine), zamenjava umetnih materialov z naravnimi (les). Prenova je trajnostna, ko je izvedena s čim manj posegi, ki pa zagotovijo višji nivo bivanja in energetske učinkovitosti. Tehnična kakovost tako pri novogradnji kot pri prenovi je ključna za doseganje trajnostne stavbe (dobra statična in potresna ocena, protipožarna, zvočna, toplotna zaščita, zaščita proti vlagi, proti vplivom okolja, optimalno vzdrževanje stavbe, čiščenje ter nena zadnje razgradnja stavbe po dotrajanju). Pri zasnovi vrtcev je posebno pozornost potrebno nameniti notranji opremini. Ker so zaposleni in otroci dnevno v neposrednem stiku z njo, je uporaba naravnih materialov še kako pomembna. Kadar je urejen in razširjen večnamenski prostor (športna igralnica) v popoldanskem času namenjen zunajvrtčevski dejavnosti in služi širši skupnosti, podpira družbeno trajnost.

Zaključek

Zasnova prostora ne vpliva samo na otroke, vpliva tudi na vse zaposlene, ki se v kakovostno zasnovanem prostoru boljše počutijo in boljše delajo. Pri dobrih primerih se sklene krog zadovoljnih načrtovalcev, arhitektov, zaposlenih, otrok, staršev in okolja. Od leta 2008 število natečajev za vzgojno-izobraževalne ustanove močno pada. Glavna naloga stroke je, da te stavbe načrtujejo arhitekti na osnovi najboljših arhitekturnih rešitev, izbranih na javnih natečajih. Ta vložek države in stroke bi močno vplival na dolgoročno dvigovanje prostorske zavesti. En vrtec pospremi skozi najobčutljivejše obdobje na tisoče otrok, in od njih bo odvisna prihodnost našega skupnega prostora v prihodnje.

Literatura

- Filipič, P., Kavčič, L., Kuhar, Š., Maljevac, T., Struna Bregar, A., Šubic, B. V. (2013). *Igriva arhitektura*. Priročnik za izobraževanje o grajenem prostoru. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ivanič, M. in Kuhar, Š. (2008). *Sodobna arhitektura šol v Sloveniji 1991–2007*. Wien, New York: Springer.
- Odgovori zaposlenih Vrtca Bled o prenovi vrtca in odnosu naročnika in arhitekta/projektanta. (2014). (Andreja Novšak, dipl. vzg., ravnateljica Vrtec Bled in zaposleni v vrtcu Bled. Arhitekti: Peter Šenk, Polona Filipič, Marko Pretnar, Primož Špacapan, Ajda Vogelcnik Saje, Katja Florjanc). Studio Stratum.